

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Sabriny Muchové

“Estetická syntéza Theodora W. Adorna”

předkládané v roce 2024 na Katedře estetiky

I. Stručná charakteristika práce

Práce systematicky rekonstruuje a vykládá Adornovo pojetí „estetické syntézy“ primárně na základě jeho *Estetické teorie*. Díky výkladu estetické syntézy, která je ztotožnitelná s procesem imanentním uměleckých děl, práce interpretuje společenskou roli umění v Adornově myšlení.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Práce má jasně vymezené téma, které sleduje přehledným způsobem díky zřetelné strukturaci výkladu. Autorka je mimořádně pečlivá při rekonstrukci velmi nesnadných Adornových úvah, výborně se orientuje v relevantní sekundární literatuře. Nedopouští se jednostranností, naopak předkládá vyvážený a precizní výklad, který je cenným příspěvkem do adornovského bádání.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

1. Struktura argumentace.

Práce je přehledně strukturovaná a jasným způsobem sleduje vytyčený cíl. Zejména oceňuji, že na úvod vychází od obecnějších úvah a zaměřuje se na společenskou dimenzi, aby se po soustředění na estetické otázky v závěrečné části explicitně vrátila k otázce společenského významu estetické syntézy.

2. Formální úroveň práce

Autorčin způsob citování je důsledný a přehledný, až na pár drobných přehlédnutí v interpunkci je práce stylisticky i syntakticky bez problémů.

3. Práce s prameny či s materiálem

Autorka se z pochopitelných důvodů soustředí primárně na *Estetickou teorii*, je ovšem zřejmé, že je dobře obeznámena s dalšími relevantními prameny. Zohlednění sekundární literatury je příkladné, její znalost suverénní. Oceňuji, že autorka neztrácí čas, resp. prostor tím, že by se v míře větší, než je nezbytné, věnovala explicitní polemice s alternativními výklady. (Byť je to vzhledem k zaměření práce zcela pochopitelné, je z mého pohledu škoda, že v práci není nijak zohledněna kniha Susan Buck-Morssové *Původ negativní dialektiky*, která vyzdvihuje význam

estetické zkušenosti pro Adornovu – ranou – koncepci.)

4. Vlastní přínos

Theodor W. Adorno je obtížným autorem a až na několik málo výjimek (např. knihu Briana O'Connora *Adorno*, Routledge 2013, již autorka cituje) nejsou k dispozici ani dobře čitelné výklady Adornova myšlení, jež by byly zároveň přínosné. I proto je každá kvalitní soustavnější interpretace Adorna prakticky nevyhnutelně originálním výkladem: pouhá kompilace dostupných zdrojů nutně zůstane buď nesrozumitelnou nebo příliš obecnou. Autorka se od prvních stránek vyhýbá jak nesrozumitelnosti, tak přílišné obecnosti. Nadto je její interpretační východisko, jak sama zcela oprávněně tvrdí, originální: výklad soustředěný na pojem estetické syntézy v sekundární literatuře chybí. A toto zacílení prokázalo svou nosnost. Autorka nabídla interpretaci, která umožňuje pochopit Adornovo myšlení z velmi specifické perspektivy, ale právě proto také plasticky. Takový přístup je po mém soudu i v souladu se základními přesvědčeními samotného Adorna.

IV. Dotazy k obhajobě

Jak by mělo být zřejmé z výše řečeného, předloženou práci považuji ve všech relevantních ohledech za nadstandardně zdařilou. Přesto mám několik doplňujících otázek, jež lze formulovat právě díky její preciznosti a jasnému zacílení.

1) První otázka se týká souvislosti či vazby mezi rozumem přítomným ve společnosti a rozumem přítomným v uměleckých dílech. Je tomu tak, že rozum „estetický“ je *transformací* rozumu společenského, což by také znamenalo, že je vůči němu druhotný? Nebo mají společenský rozum a estetický rozum (pokud si mohu dovolit takto vágní formulace) nějaký společný „kořen“, a tudíž estetický rozum nemusí být vůči společenskému odvozený? Společně s autorkou mám spíše za to, že estetický rozum (nebo možná spíše estetická rozumovost či rozumnost, abychom se nedopouštěli substancializace obecného principu, který je reálně vždy konkrétní) v nějakém smyslu *závisí* na společenském. Ovšem pokud tomu tak je, neměli bychom vykládat estetickou syntézu konkrétněji, tj. *historičtěji*? Nejsou jak její forma, tak její obsah (nakolik lze obojí oddělit) vždy historicky podmíněny? Pokud ano, může Adornovo pojetí estetické syntézy platit obecně, nebo platí jen pro určitou, tj. kapitalistickou, éru? A ještě: nejsou pak charakteristiky rozumu, které autorka správně rekonstruuje, pouze *dočasnými* charakteristikami, a je možné, že existoval či bude existovat i jiný rozum (čímž nemyslím jen jiné „projevy“ jednoho a stále téhož rozumu)?

2) Druhá otázka se týká jednoho z termínů pojmové dvojice obecné-zvláštní, a to „zvláštního“. Mám dojem (a možná je tento dojem nesprávný), že autorka ztotožňuje „zvláštní“ s „konkrétním“, či přesněji s konkrétní prvky (primárně uměleckého díla). Má pochybnost se týká toho, zda konkrétní prvky díla, ale např. i konkrétní jedinci ve společnosti, jsou jednoduše *ztotožnitelní* se „zvláštním“. Není možné, že tyto zvláštní prvky (individuální jedinci, konkrétní součásti díla) *nejsou* (dostatečně) zvláštní, a naopak potřebují nějakou proceduru (v případě díla kompozici), díky níž se teprve (vskutku) zvláštními stanou? Anebo, což je jiná, vůči „běžnému“ zvláštnímu ještě destruktivnější varianta: není zvláštním spíše dílo *jako celek*, a jeho zvláštní prvky nejsou tím „cenným“? Kladu tuto otázku i proto, že analogické téma řešil

i Walter Benjamin, jehož vliv – nepochybně vyvažovaný Adornovými vlastními úvahami a jinými myšlenkovými rámci, zejména Hegelem – je i v *Estetické teorii* patrný.

3) Považuji za správný a cenný autorčin akcent na to, že umělecké dílo má díky estetické syntéze svůj *vlastní* rozum, tj. rozum imanentní dílu samému. Zároveň ovšem platí i to, že umělecká díla se netvoří sama. A proto kladu otázku, která je nepříjemná, ale po mém soudu nutná: jaké podmínky musí splnit *tvůrce* uměleckého díla, má-li umožnit vznik uměleckého díla s imanentním rozumem? Tato otázka je nepříjemná, protože jakmile ji připustíme, vrátí se nám do hry mnohé problémy, které se Adornova koncepce zdá překonávat tím, že dílo takřkajíc „očistí“ od prostředí, v němž vzniká a v němž je recipováno. Vlastně se tím jen jinak formuluje otázka 1. Do jaké míry a zejména *jak* (ne)vstupuje společenský rozum do uměleckého díla? Co musí či může umělec dělat, aby jeho dílo mohlo být rozumně rozumné?

V. Závěr

Díky pečlivému interpretačnímu výkonu, samostatné myšlenkové práci a vhodné struktuře výkladu předložila Sabrina Muchová originální disertaci, která nepochybně přispívá k lepšímu pochopení Adornova myšlení.

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako prospěl.

9. 4. 2024

Martin Ritter